

ТИПИ ІМІДЖУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

TYPES OF IMAGE THE SERVICEMAN OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Статтю присвячено вивченню іміджу військовослужбовців Національної гвардії України (далі – НГУ). Представлено результати вивчення іміджу військовослужбовців НГУ за власними описами військовослужбовців, наданими під час проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил. Отримані в цей період оцінки іміджевих характеристик військовослужбовців піддано процедурі кластерного аналізу, яка дозволила виокремити типи іміджу під час оцінювання реального, ідеального та віддзеркаленого образу військовослужбовця НГУ. Оцінки реального, ідеального і віддзеркаленого образу військовослужбовця згруповано у позитивні і негативні. Типи з вираженим позитивним оцінюванням є переважальними. Оцінки негативних типів іміджу слабо диференційовані і містять невелику кількість розбіжностей (малий діапазон негативного оцінювання не дозволяє виявити розбіжності), однак вони мають відмінні ієрархії оцінок рис. Наведено факторні структури виокремлених типів іміджу військовослужбовців НГУ.

Це дослідження показало, що більшість військовослужбовців НГУ схильні до створення соціально бажаного образу себе, вони високо оцінюють власні риси, очікуючи цього від цивільного населення. Проте ця соціальна бажаність має специфічні характеристики: військовослужбовці визнають, що від них очікують самостійності, спрямованості на результат, толерантності, поваги до особистого простору цивільних громадян (не зловживання повноваженнями), вони усвідомлюють, що цивільне населення не повною мірою задоволене їх моральним обличчям і результатами їх дій. Для збереження високої самооцінки військовослужбовці використовують захисні механізми свідомості.

Отримані результати дозволили зробити висновки, що мають враховуватися під час побудови іміджу військовослужбовців Національної гвардії України.

Ключові слова: Національна гвардія України, військовослужбовець, антитерорис-

тична операція/операція об'єднаних сил, імідж, типи іміджу військовослужбовця.

The article is devoted to the study the image of servicemen of the National Guard of Ukraine (NGU). It presents the results of studying the image of the NGU servicemen on the basis of their own descriptions provided during the antiterrorist operation/joint forces operation. The assessments of servicemen's image characteristics obtained during this period were subjected to the cluster analysis procedure, which made it possible to identify image types when assessing the real, ideal, and reflected image of an NGU serviceman. The assessments of the real, ideal, and reflected image of the serviceman were grouped into positive and negative types. The types with pronounced positive assessments were significantly superior. The assessments of the negative image types are weakly differentiated and contain a small amount of disagreement (the small range of negative assessments does not allow differences to be revealed), despite this they have excellent hierarchies of trait assessments. The factor structures of the highlighted image types of the NSU servicepersons are presented.

This research has shown that the majority of NGU servicemen are inclined to create a socially desirable image of themselves, they value their own traits highly, and they expect this from the civilian population. However, this social desirability has specific characteristics – servicepersons recognize that they are expected to be independent, result-oriented, tolerant, respectful of civilians' personal space (not an abuse of authority), they are aware that the civilian population is not fully satisfied with their moral image and the results of their actions. In order to maintain high self-esteem, servicepersons use defensive mechanisms of consciousness. The obtained results allowed us to draw conclusions, which should be taken into account when building the image of the National Guard of Ukraine servicemen.

Key words: National Guard of Ukraine, serviceman, antiterrorist operation/united forces operation, image, types of serviceman's image.

УДК [159.9.07+351.74]:17.022.1
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.27.31>

Воробйова І.В.

к.психол.н., старший науковий співробітник,
доцент кафедри психології та педагогіки
Національна академія Національної гвардії України

Зміни, що відбуваються в сучасному українському суспільстві, його політичній, економічній, духовній сферах впливають на формування нових взаємовідносин між державою, її інституціями та громадянським суспільством. Це стосується і такого державного інституту, як органи охорони правопорядку, до яких належить і Національна гвардія України (НГУ) – військове формування з правоохоронними функціями, що входить до системи МВС України.

Виходячи з досвіду, оцінки і ставлення суспільства до військовослужбовців НГУ багато в чому визначають їх морально-психологічний стан і, відповідно, боєготовність

і ефективність вирішення поставлених перед ними службово-бойових завдань. Сприйняття НГУ як елемента влади держави так чи інакше зачіпає інтереси всіх українців, впливає на настрої людей і стабільність суспільства, зокрема в кризові періоди.

В останні роки спостерігається інтерес фахівців у галузі психології, права, соціології, public relations до питань іміджу органів охорони правопорядку та їх безпосередніх представників. У дисертаційних дослідженнях і наукових публікаціях знайшли відображення окремі аспекти цього явища: вивчено певні особливості іміджу правоохоронця (І. Зозуля, В. Медведєв, В. Москалець, І. Ковальська,

Г. Почепцов, Л. Порфімович, В. Соколов, В. Столбова, В. Торічний та ін.), визначено деякі шляхи його формування (В. Алещенко, Т. Зайцева, Л. Порфімович, О. Пометун, А. Шумейко та ін.), розглянуто застосування сучасних ПР-технологій у створенні позитивного іміджу правоохоронця (О. Балинська, О. Бандурка, І. Казанчук, А. Сарвас). Що стосується психологічних досліджень іміджу правоохоронця взагалі та іміджу військовослужбовця НГУ зокрема, то таких робіт нині ще зовсім мало (Н. Мілорадова, О. Тімченко, В. Третьяченко, Т. Хомуленко, О. Цільмак). Отже, досі у сфері вивчення іміджу правоохоронця накопичено значний теоретичний і емпіричний матеріал, який потребує систематизації та осмислення. Утім майже не висвітленими залишаються питання щодо психологічної структури та змісту іміджу, психологічної типології іміджу, а також психологічних механізмів формування сприятливого іміджу правоохоронця. Ураховуючи динамічність такого складного явища, як імідж, актуальним стає дослідження іміджу представника сил охорони правопорядку в сучасні кризові періоди сучасності.

Мета статті полягає у дослідженні іміджу військовослужбовців НГУ, визначенні його типів за власними описами військовослужбовців, наданими під час проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил.

У дослідженні взяли участь понад 240 військовослужбовців НГУ (офіцери, військовослужбовці військової служби за контрактом, військовослужбовці строкової служби та мобілізовані).

Основне емпіричне дослідження проводилось із використанням процедури семантичного диференціалу, спеціально розробленого для оцінки іміджу правоохоронців [1]. Ураховуючи специфіку завдань дослідження і суспільну ситуацію, в якій проводилось дослідження, ця модифікація семантичного диференціалу використовувалась з трьома видами настанов для військовослужбовців: сформувані реальний, ідеальний та відзеркалений образ представника своєї структури.

Отримані оцінки характеристик військовослужбовців піддано процедурі кластерного аналізу, яка дозволила виділити типи іміджу військовослужбовців НГУ. Результати наведено в табл. 1.

Кластерний аналіз дозволив виокремити шість типів іміджу військовослужбовців НГУ (два типи «реальних» – тип $P_{\text{Вато1}}$ та тип $P_{\text{Вато2}}$, два типи «ідеальних» – тип $I_{\text{Вато1}}$ та тип $I_{\text{Вато2}}$, два «відзеркалених» – тип $V_{\text{Вато1}}$ та тип $V_{\text{Вато2}}$).

Наведені у табл. 1 данні показують, що оцінки реального, ідеального і відзеркаленого образу військовослужбовця можна згрупувати у позитивні і негативні. Типи

з вираженим позитивним оцінюванням є переважальними (від 89,58% до 96,94%). Оцінки негативних типів іміджу слабо диференційовані і містять невелику кількість розбіжностей (малий діапазон негативного оцінювання не дозволяє виявити розбіжності), однак вони мають відмінні ієрархії оцінок рис.

Порівняння ієрархії якостей у визначених типах іміджу здійснювалось за допомогою процедури кореляційного аналізу (див. табл. 2).

Аналіз даних, наведених у табл. 2, показав, що за ієрархією рис високу подібність мають такі типи іміджу, як $P_{\text{Вато2}}$ та $I_{\text{Вато1}}$ ($r=0,92$, $p\leq 0,001$), $V_{\text{Вато2}}$ та $P_{\text{Вато2}}$ ($r=0,88$, $p\leq 0,001$) і $I_{\text{Вато1}}$ ($r=0,88$, $p\leq 0,001$). Ці типи характеризуються вираженим позитивним оцінюванням рис військовослужбовця НГУ. Такі оцінки дозволяють припустити, що більшість військовослужбовців (близько 90%) орієнтовані на створення соціально бажаного образу себе, є некритичними у самосприйнятті, слабо усвідомлюють, як впливають на оточення.

Типи іміджу, які містять виражені негативні оцінки рис військовослужбовця ($P_{\text{Вато1}}$ та $V_{\text{Вато1}}$), відрізняються ієрархією рис від позитивних типів іміджу та між собою. Ці типи є малопоширеними (3,36% та 5,63%), вони відбивають негативний досвід військовослужбовців, який змусив критично поставитися до наявних якостей. Утім є підстави припустити, що фрустрація була настільки сильною, що негативне оцінювання некритично поширилося на всі сфери особистості. І в цьому разі розбіжності між реальним і відзеркаленим типами іміджу можуть свідчити про нездатність фрустрованих військовослужбовців контролювати той вплив, який вони чинять на оточення, невпевненість у тому, що навколишнє цивільне населення змогло зрозуміти їх учинки, мотиви, стани тощо.

Ідеальний тип іміджу – $I_{\text{Вато2}}$ – характеризується певною своєрідністю ієрархії рис, проте вона є ближчою до ієрархії позитивних типів (кореляційні зв'язки середньої сили з $P_{\text{Вато2}}$ ($r=0,39$, $p\leq 0,05$), $I_{\text{Вато1}}$ ($r=0,31$, $p\leq 0,1$) і протилежною до ієрархії реального типу $P_{\text{Вато1}}$ ($r=-0,42$, $p\leq 0,05$). Поява такої альтернативи в ідеальному типі іміджу свідчить про критичне усвідомлення нового досвіду, а також про різне бачення функцій і ролі військовослужбовця у суспільстві.

Розглянемо більш докладно зміст типів, які містять виражені позитивні оцінки рис військовослужбовців (табл. 3). Так, у типах іміджу з позитивними оцінками майже однакові високі ранги отримують такі якості, як «Впевнений», «Сміливий», «Спостережливий».

Однозначно найменш важливими в усіх трьох типах визначаються такі риси, як «Безкорисливий», «Скромний», «Довірливий», «Незалежний».

Типи іміджу за оцінками військовослужбовців НГУ у період проведення АТО/ООС

№	Риси	Типи іміджу					
		Реальний		Ідеальний		Віддзеркалений	
		ТипР _{Вато1} 3,36%	ТипР _{Вато2} 96,94%	ТипІ _{Вато1} 89,58%	ТипІ _{Вато2} 10,42%	ТипВ _{Вато1} 5,63%	ТипВ _{Вато2} 94,37%
1	Суспільно спрямований	1,38±0,74	5,45±1,36	6,56±0,73	5,40±1,55	2,15±1,63	5,13±1,62
2	Безкорисливий	3,00±1,69	4,19±1,79	5,24±2,15	3,36±1,38	3,15±1,72	4,03±1,82
3	Справедливий	2,13±1,25	5,60±1,33	6,67±0,53	5,36±1,60	2,15±1,57	5,06±1,59
4	Принциповий	2,88±1,13	5,19±1,52	6,07±1,50	4,16±1,52	3,31±1,84	4,98±1,63
5	Працьовитий	1,63±1,16	5,70±1,33	6,62±0,64	4,16±1,60	3,08±1,75	5,37±1,51
6	Емоційно стійкий	3,13±1,73	5,39±1,48	6,59±0,88	3,80±1,76	3,31±1,93	5,25±1,63
7	Незворушливий	1,88±0,35	4,93±1,54	6,33±1,00	3,72±1,43	2,85±1,99	4,83±1,70
8	Рішучий	3,13±1,55	5,56±1,32	6,68±0,72	3,80±1,71	2,85±1,77	5,54±1,35
9	Сміливий	2,38±1,30	5,64±1,24	6,66±0,64	4,16±1,60	3,46±1,90	5,63±1,38
10	Наполегливий	2,88±1,13	5,50±1,27	6,59±0,91	4,36±1,66	2,77±1,48	5,49±1,43
11	Високий інтелект	1,13±0,35	5,23±1,35	6,36±0,96	3,80±1,19	1,92±1,32	5,10±1,46
12	Ерудований	2,25±1,39	4,99±1,44	6,26±1,27	4,20±1,63	1,62±10,4	4,92±1,44
13	Проф. компетентний	1,13±0,35	5,37±1,39	6,65±0,69	4,12±1,86	1,85±1,14	5,11±1,62
14	Спостережливий	3,00±1,31	5,64±1,23	6,74±0,52	3,68±1,95	2,77±1,83	5,58±1,39
15	Грамотний	1,25±0,46	5,43±1,32	6,43±0,94	4,64±1,63	2,54±1,51	5,11±1,49
16	Культурний	3,38±2,45	5,51±1,46	6,61±0,67	3,52±2,02	1,85±0,90	4,90±1,70
17	Ввічливий	1,25±0,46	5,47±1,48	6,51±0,93	4,64±1,75	1,38±0,51	4,99±1,67
18	Співчутливий	2,63±1,41	5,34±1,38	6,18±0,99	3,96±1,59	2,46±1,81	4,93±1,51
19	Чесний	1,88±0,99	5,57±1,23	6,56±0,79	4,20±1,63	3,15±1,82	5,09±1,48
20	Скромний	3,25±1,39	4,27±1,54	4,54±1,86	3,76±1,45	2,46±1,33	3,95±1,53
21	Самостійний	2,25±0,89	5,50±1,41	6,23±1,26	4,16±1,65	3,15±1,82	5,21±1,48
22	Цілеспрямований	2,88±0,99	5,61±1,24	6,55±0,92	4,48±1,53	2,23±0,73	5,46±1,48
23	Впевнений у собі	2,63±0,74	5,71±1,27	6,68±0,59	5,00±1,76	2,46±0,88	5,64±1,37
24	Життєрадісний	2,88±1,13	5,51±1,41	6,35±1,09	4,20±1,50	2,08±1,50	5,27±1,41
25	Незалежний	2,13±1,36	4,77±1,75	5,65±1,79	4,20±1,44	2,54±2,07	4,41±1,85
26	Діяльний	2,50±0,76	5,39±1,31	6,41±0,88	3,72±1,28	2,62±1,66	5,30±1,43
27	Ініціативний	1,88±0,83	5,16±1,31	6,18±1,16	4,40±1,58	3,08±1,98	5,17±1,37
28	Сумлінний	2,88±1,55	5,61±1,14	6,58±0,67	3,84±1,60	2,08±1,50	5,25±1,51
29	Акуратний	1,75±0,89	5,59±1,29	6,61±0,70	4,16±1,89	1,62±0,77	5,14±1,57
30	Організований	2,38±0,74	5,61±1,31	6,64±0,70	4,32±1,65	1,69±0,75	5,36±1,41
31	Комунікабельний	3,25±1,39	5,33±1,42	6,41±0,84	4,24±1,74	2,38±1,26	5,29±1,41
32	Привабливий	2,50±1,20	5,41±1,17	6,23±0,95	4,44±1,42	1,46±0,66	4,93±1,56
33	Тактовний	1,63±0,92	5,31±1,26	6,47±0,70	4,60±1,32	2,00±1,15	5,02±1,44
34	Довірливий	2,50±1,20	4,69±1,78	5,39±1,73	4,08±1,8	1,62±0,77	4,23±1,81
35	Доброзичливий	2,25±1,04	5,55±1,38	6,43±0,87	4,68±1,65	1,92±1,66	4,83±1,71

Таблиця 2

Подібність ієрархій характеристик типів іміджу, виокремлених за описами військовослужбовців під час проведення АТО/ООС

Типи	ТипР _{Вато1}	ТипР _{Вато2}	ТипІ _{Вато1}	ТипІ _{Вато2}	ТипВ _{Вато1}	ТипВ _{Вато2}
ТипР _{Вато1}	1,00	-0,14	-0,23	-0,42*	0,24	-0,03
ТипР _{Вато2}	-	1,00	0,92***	0,39*	-0,06	0,88***
ТипІ _{Вато1}	-	-	1,00	0,31 ⁰	-0,05	0,88***
ТипІ _{Вато2}	-	-	-	1,00	-0,27	0,24
ТипВ _{Вато1}	-	-	-	-	1,00	0,17
ТипВ _{Вато2}	-	-	-	-	-	1,00

Примітка: ⁰p<0,1; *p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001.

Таблиця 3

Ранги характеристик позитивних типів іміджу, виокремлених за описами військовослужбовців НГУ в період проведення АТО/ООС

Ранг	Тип _{Вато2}		Тип _{Вато1}		Тип _{Вато2}	
	Характеристика	Середня оцінка	Характеристика	Середня оцінка	Характеристика	Середня оцінка
1	Впевнений у собі	5,71±1,27	Спостережливий	6,74±0,52	Впевнений у собі	5,64±1,37
2	Працьовитий	5,70±1,33	Рішучий	6,68±0,72	Сміливий	5,63±1,38
3	Сміливий	5,64±1,24	Впевнений у собі	6,68±0,59	Спостережливий	5,58±1,39
4	Спостережливий	5,64±1,23	Справедливий	6,67±0,53	Рішучий	5,54±1,35
5	Організований	5,61±1,31	Сміливий	6,66±0,64	Наполегливий	5,49±1,43
6	Цілеспрямований	5,61±1,24	Проф. компетентний	6,65±0,69	Цілеспрямований	5,46±1,48
7	Сумлінний	5,61±1,14	Організований	6,64±0,70	Працьовитий	5,37±1,51
8	Справедливий	5,60±1,33	Працьовитий	6,62±0,64	Організований	5,36±1,41
9	Акуратний	5,59±1,29	Акуратний	6,61±0,70	Діяльний	5,30±1,43
10	Чесний	5,57±1,23	Культурний	6,61±0,67	Комунікабельний	5,29±1,41
11	Рішучий	5,56±1,32	Наполегливий	6,59±0,91	Життєрадісний	5,27±1,41
12	Доброзичливий	5,55±1,38	Емоційно стійкий	6,59±0,88	Емоційно стійкий	5,25±1,63
13	Культурний	5,51±1,46	Сумлінний	6,58±0,67	Сумлінний	5,25±1,51
14	Життєрадісний	5,51±1,41	Чесний	6,56±0,79	Самостійний	5,21±1,48
15	Самостійний	5,50±1,41	Сусп. спрямований	6,56±0,73	Ініціативний	5,17±1,37
16	Наполегливий	5,50±1,27	Цілеспрямований	6,55±0,92	Акуратний	5,14±1,57
17	Ввічливий	5,47±1,48	Ввічливий	6,51±0,93	Сусп. спрямований	5,13±1,62
18	Сусп. спрямований	5,45±1,36	Тактовний	6,47±0,70	Проф. компетентний	5,11±1,62
19	Грамотний	5,43±1,32	Грамотний	6,43±0,94	Грамотний	5,11±1,49
20	Привабливий	5,41±1,17	Доброзичливий	6,43±0,87	Високий інтелект	5,10±1,46
21	Емоційно стійкий	5,39±1,48	Діяльний	6,41±0,88	Чесний	5,09±1,48
22	Діяльний	5,39±1,31	Комунікабельний	6,41±0,84	Справедливий	5,06±1,59
23	Проф. компетентний	5,37±1,39	Високий інтелект	6,36±0,96	Тактовний	5,02±1,44
24	Співчутливий	5,34±1,38	Життєрадісний	6,35±1,09	Ввічливий	4,99±1,67
25	Комунікабельний	5,33±1,42	Незворушливий	6,33±1,00	Принциповий	4,98±1,63
26	Тактовний	5,31±1,26	Ерудований	6,26±1,27	Привабливий	4,93±1,56
27	Високий інтелект	5,23±1,35	Самостійний	6,23±1,26	Співчутливий	4,93±1,51
28	Принциповий	5,19±1,52	Привабливий	6,23±0,95	Ерудований	4,92±1,44
29	Ініціативний	5,16±1,31	Ініціативний	6,18±1,16	Культурний	4,90±1,70
30	Ерудований	4,99±1,44	Співчутливий	6,18±0,99	Доброзичливий	4,83±1,71
31	Незворушливий	4,93±1,54	Принциповий	6,07±1,50	Незворушливий	4,83±1,70
32	Незалежний	4,77±1,75	Незалежний	5,65±1,79	Незалежний	4,41±1,85
33	Довірливий	4,69±1,78	Довірливий	5,39±1,73	Довірливий	4,23±1,81
34	Скромний	4,27±1,54	Безкорисливий	5,24±2,15	Безкорисливий	4,03±1,82
35	Безкорисливий	4,19±1,79	Скромний	4,54±1,86	Скромний	3,95±1,53

З огляду на це, виокремлено низку значних відмінностей між $P_{\text{Вато2}}$ та $V_{\text{Вато2}}$. Зазначимо, що військовослужбовці вважають цивільне населення схильним дещо недооцінювати їх (середні бали $P_{\text{Вато2}}$ є вищими ніж у $V_{\text{Вато2}}$). Крім того, за типом $P_{\text{Вато2}}$ (порівняно з типом $V_{\text{Вато2}}$) значно вище оцінюються такі риси, як «Справедливий» (8 ранг проти 22), «Чесний» (10 ранг проти 21), та «Культурний» (13 ранг проти 30), «Акуратний» (9 ранг проти 16) та «Сумлінний» (7 ранг проти 13) і значно нижче – «Ініціатив-

ний» (29 ранг проти 15), «Комунікабельний» (25 ранг проти 10), «Наполегливий» (16 ранг проти 5) та «Рішучий» (11 ранг проти 4). Військовослужбовці вважають, що цивільне населення схильне недооцінювати їхні моральні якості, делікатність, старанність і переоцінювати здатність самостійно ініціювати власну діяльність, комунікативну компетентність, силу (здатність долати перешкоди). Це виглядає так, як спроба самовиправдатися, зняти із себе відповідальність, адже вони делегують

цивільному населенню недооцінку себе як особистостей і висування надвимог до оцінки успішності своєї діяльності. Це спроба само-виправдатися через те, що особистість, мотиви поведінки зі сторони оцінити складно (і вони мають змогу маніпулювати щодо своєї позитивності), але успішність діяльності має більш чіткі критерії (знецінюючи їх, можна знизити негативність оцінки). Відбитий тип іміджу – $V_{\text{Вато2}}$ – позначено як «проективний-раціоналізований» (за механізмом створення). Реальний тип іміджу – $P_{\text{Вато2}}$ – позначено як «некритично моральний».

На відміну від розглянутих вище типів $I_{\text{Вато1}}$ має очікувано більш високі оцінки усіх рис. Крім того, в цьому типі «Спостережливий» і «Рішучий» переважають над «Упевнений в собі»; у ньому значно зменшується ранг такої риси, як «Цілеспрямований» (з 16 рангу по 6). Це свідчить про більш виражену критичність, більшу уважність до подій зовнішнього світу, здатність їх урахувати під час планування своєї діяльності. У цьому типі більш високе положення має «Професійно компетентний» (6 ранг проти 23 та 18), «Тактовний» (18 ранг проти 26 та 23) та більш-менш високо оцінюються як професійна, так і соціальна компетентність. Цей тип позначено як «адаптивний, здатний бути адекватним ситуації».

Рейтинг характеристик у негативних типах іміджу наведено в табл. 4.

Зазначимо, що тип іміджу $I_{\text{Вато2}}$ не можна повністю зарахувати до негативного, але він має дещо нижчі оцінки, ніж тип $I_{\text{Вато1}}$. У ньому високо оцінюються такі характеристики військовослужбовців, як «Суспільно спрямований» (1 ранг), «Справедливий» (2 ранг), «Доброзичливий» (4 ранг), які характеризують його так, як спрямованого на інтереси суспільства. Утім це не значить, що військовослужбовець має зректися власних інтересів. Так, «Безкорисливий» має найнижчий ранг у цій ієрархії.

Цей тип характеризується, як здатний ініціювати свою активність – «Упевнений у собі» (3 ранг), «Цілеспрямований» (8 ранг) та «Ініціативний» (10 ранг). Утім ця активність не переходить у «трудоголізм» (праця заради праці). Так, така характеристика військовослужбовця, як «Діяльний», отримує лише 32 ранг.

На відміну від інших типів, які позитивно оцінюють військовослужбовця, за цим типом високі оцінки отримують такі характеристики, як «Грамотний» (6 ранг) та «Ерудований» (14 ранг), проте мова ведеться не про інтелектуальні здібності («Високий інтелект» (29 ранг)), а про рівень (професійної) підготовки, наявні знання, знання норм, правил, поінформованість тощо.

Високі ранги за цим типом мають характеристики «Ввічливий» (5 ранг), «Тактовний»

(7 ранг), «Привабливий» (9 ранг), «Комунікабельний» (13 ранг), але йдеться не про дотримання якихось обмежень чи рекомендацій («Культурний» (34 ранг)), а про щирі почуття. На користь цього свідчать і низькі ранги характеристик «Скромний» (30 ранг) та «Незворушливий» (31 ранг).

Високі ранги мають вольові характеристики – «Наполегливий» (11 ранг) та «Організований» (12 ранг), а «Сміливий» і «Рішучий» оцінюються, як індіферентні (21 ранг) чи незначні характеристики (28 ранг), які свідчать про те, що ця група військовослужбовців більш важливими вважає здатність до тривалого подолання труднощів, уміння розподіляти зусилля, а не здатність до швидкої самобілізації сил.

Тип $I_{\text{Вато2}}$ малює нам образ орієнтованого на інтереси суспільства, здатного до самостійного планування своєї діяльності, щирого, грамотного фахівця, який здатний до тривалого подолання труднощів, вміє розподіляти свої зусилля для дій у тривалих складних обставинах – «Людину-обов'язку». Така людина не має бути найкращою, вона має робити свою справу за будь-яких обставин.

Негативні типи – $P_{\text{Вато1}}$ та $V_{\text{Вато1}}$ – мають сході високі ранги за характеристиками «Рішучий», «Емоційно стійкий», «Наполегливий», «Принциповий», «Безкорисливий», «Спостережливий» та низькі – «Професійно компетентний», «Ввічливий», «Тактовний», «Акуратний». На цьому загальному тлі тип $P_{\text{Вато1}}$ (порівняно з типом $V_{\text{Вато1}}$) вирізняється тим, що називають «простакуватістю» (поступливістю в стосунках і низьким інтелектом) – «Культурний» (1 ранг проти 29 рангу), «Скромний» (2 ранг проти 17 рангу), «Комунікабельний» (3 ранг проти 19 рангу) та «Високий інтелект» (34 ранг проти 27 рангу), «Грамотний» (32 ранг проти 15 рангу). Цей тип було позначено, як «поступливий».

Тип $V_{\text{Вато1}}$ (порівняно з типом $P_{\text{Вато1}}$) вирізняється вищими рангами рис «Сміливий» (1 ранг проти 18), «Чесний» (4 ранг проти 25), «Самостійний» (5 ранг проти 22), «Ініціативний» (7 ранг проти 26), «Працьовитий» (8 ранг проти 29) та «Незворушливий» (9 ранг проти 27) і більш низькими – «Довірливий» (33 ранг проти 16) та «Привабливий» (34 ранг проти 15). Цей тип є більш активним, більш експансивним, агресивним у спілкуванні. Його було позначено як «експансивно-агресивний». Як бачимо, типи $P_{\text{Вато1}}$ та $V_{\text{Вато1}}$ є протилежними за характером взаємодії з оточенням (цивільним населенням). Можливо, в основі цього типу лежить раціональна проекція (приписування оточенню власних мотивів).

Розглянемо більш докладно групування рис (структури) у виокремлених типах іміджу. Для цього використано процедуру факторного

аналізу. У табл. 5 наведено факторну структуру типу іміджу $P_{\text{Вато1}}$ – «поступливий».

Ця факторна структура описує 85,93% дисперсії.

Перший фактор (32,40%) позитивно корелює з низкою змінних: «Привабливий» (0,96), «Співчутливий» (0,94), «Ерудований» (0,90), «Довірливий» (0,87), «Рішучий» (0,87), «Принциповий» (0,83), «Цілеспрямований» (0,82). Негативний полюс позначають помірні зворотні зв'язки з такими змінними, як «Сміливий (боягузливий)» (-0,33) та «Самостійний (несамостійний)» (-0,27). Цей фактор позначено

так, як показний, такий, що прагне справити позитивне враження, але не здатний до самостійких сміливих дій.

Другий фактор (19,83%) позитивно корелює зі змінними «Працьовитий» (0,96), «Охайний» (0,78), «Чесний» (0,76). Деяке уточнення у зміст цього фактору вносять помірні зв'язки зі змінними «Ініціативний» (0,32) та «Комунікабельний» (0,32). Негативний полюс визначає зворотний зв'язок зі змінною «Незворушливий (дратівливий)» (-0,93) та уточнює його помірний негативний зв'язок зі змінною «Ерудований (обмежене мислення)»

Таблиця 4

Ранги характеристик негативних типів іміджу, виокремлених за описами військовослужбовців НГУ в період проведення АТО/ООС

Ранг	Тип $P_{\text{Вато1}}$		Тип $P_{\text{Вато2}}$		Тип $V_{\text{Вато1}}$	
	Характеристика	Середня оцінка	Характеристика	Середня оцінка	Характеристика	Середня оцінка
1	Культурний	3,38±2,45	Сусп. спрямований	5,40±1,55	Сміливий	3,46±1,90
2	Скромний	3,25±1,39	Справедливий	5,36±1,60	Емоційно стійкий	3,31±1,93
3	Комунікабельний	3,25±1,39	Впевнений у собі	5,00±1,76	Принциповий	3,31±1,84
4	Емоційно стійкий	3,13±1,73	Доброзичливий	4,68±1,65	Чесний	3,15±1,82
5	Рішучий	3,13±1,55	Ввічливий	4,64±1,75	Самостійний	3,15±1,82
6	Безкорисливий	3,00±1,69	Грамотний	4,64±1,63	Безкорисливий	3,15±1,72
7	Спостережливий	3,00±1,31	Тактовний	4,60±1,32	Ініціативний	3,08±1,98
8	Сумлінний	2,88±1,55	Цілеспрямований	4,48±1,53	Працьовитий	3,08±1,75
9	Принциповий	2,88±1,13	Привабливий	4,44±1,42	Незворушливий	2,85±1,99
10	Наполегливий	2,88±1,13	Ініціативний	4,40±1,58	Рішучий	2,85±1,77
11	Життєрадісний	2,88±1,13	Наполегливий	4,36±1,66	Спостережливий	2,77±1,83
12	Цілеспрямований	2,88±0,99	Організований	4,32±1,65	Наполегливий	2,77±1,48
13	Співчутливий	2,63±1,41	Комунікабельний	4,24±1,74	Діяльний	2,62±1,66
14	Впевнений у собі	2,63±0,74	Ерудований	4,20±1,63	Незалежний	2,54±2,07
15	Привабливий	2,50±1,20	Чесний	4,20±1,63	Грамотний	2,54±1,51
16	Довірливий	2,50±1,20	Життєрадісний	4,20±1,50	Співчутливий	2,46±1,81
17	Діяльний	2,50±0,76	Незалежний	4,20±1,44	Скромний	2,46±1,33
18	Сміливий	2,38±1,30	Акуратний	4,16±1,89	Впевнений у собі	2,46±0,88
19	Організований	2,38±0,74	Самостійний	4,16±1,65	Комунікабельний	2,38±1,26
20	Ерудований	2,25±1,39	Працьовитий	4,16±1,60	Цілеспрямований	2,23±0,73
21	Доброзичливий	2,25±1,04	Сміливий	4,16±1,60	Сусп. спрямований	2,15±1,63
22	Самостійний	2,25±0,89	Принциповий	4,16±1,52	Справедливий	2,15±1,57
23	Незалежний	2,13±1,36	Проф. компетентний	4,12±1,86	Життєрадісний	2,08±1,50
24	Справедливий	2,13±1,25	Довірливий	4,08±1,8	Сумлінний	2,08±1,50
25	Чесний	1,88±0,99	Співчутливий	3,96±1,59	Тактовний	2,00±1,15
26	Ініціативний	1,88±0,83	Сумлінний	3,84±1,60	Доброзичливий	1,92±1,66
27	Незворушливий	1,88±0,35	Емоційно стійкий	3,80±1,76	Високий інтелект	1,92±1,32
28	Акуратний	1,75±0,89	Рішучий	3,80±1,71	Проф. компетентний	1,85±1,14
29	Працьовитий	1,63±1,16	Високий інтелект	3,80±1,19	Культурний	1,85±0,90
30	Тактовний	1,63±0,92	Скромний	3,76±1,45	Організований	1,69±0,75
31	Сусп. спрямований	1,38±0,74	Незворушливий	3,72±1,43	Ерудований	1,62±10,4
32	Грамотний	1,25±0,46	Діяльний	3,72±1,28	Акуратний	1,62±0,77
33	Ввічливий	1,25±0,46	Спостережливий	3,68±1,95	Довірливий	1,62±0,77
34	Високий інтелект	1,13±0,35	Культурний	3,52±2,02	Привабливий	1,46±0,66
35	Проф. компетентний	1,13±0,35	Безкорисливий	3,36±1,38	Увічливий	1,38±0,51

Факторна структура типу іміджу «поступливий» ($P_{\text{Вато1}}$)

Змінні	Фактори			
	1	2	3	4
Справедливий (несправедливий)	-0,09	-0,26	0,81	0,01
Принциповий (безпринципний)	0,83	0,15	-0,29	0,23
Працьовитий (лінивий)	0,17	0,96	0,04	0,08
Незворушливий (дратівливий)	0,15	-0,93	0,26	0,09
Рішучий (нерішучий)	0,87	-0,22	-0,02	-0,19
Сміливий (боягузливий)	-0,33	0,07	0,84	-0,21
Ерудований (обмежене мислення)	0,90	-0,33	-0,08	-0,06
Співчутливий (байдужий)	0,94	0,06	0,30	0,06
Чесний (безчесний)	-0,24	0,76	-0,12	0,10
Самостійний (несамостійний)	-0,27	-0,13	-0,14	0,84
Цілеспрямований (нецілеспрямований)	0,82	-0,25	-0,31	0,22
Незалежний (залежний)	0,11	-0,07	0,96	-0,03
Ініціативний (інертний)	0,06	0,32	0,82	0,36
Охайний (недбалий)	-0,02	0,78	0,25	-0,14
Комунікабельний (замкнутий)	0,02	0,32	0,14	0,90
Привабливий (відштовхувальний)	0,96	0,01	0,22	-0,01
Довірливий (підозріливий)	0,87	0,19	-0,28	-0,28
Доброзичливий (ворожий)	-0,16	0,16	-0,01	-0,86

(-0,33). Цей фактор позначено так, як трудоголізм – залежність, яка (попри постійне прагнення щось робити) не призводить до високих результатів, а веде до виснаження і роздратування.

Третій фактор (19,69%) позитивно корелює з такими змінними, як «Незалежний» (0,96), «Сміливий» (0,84), «Ініціативний» (0,82) та «Справедливий» (0,81). Негативний полюс позначають зворотні кореляції з такими змінними, як «Цілеспрямований (нецілеспрямований)» (-0,31) та «Принциповий (безпринципний)» (-0,29). Цей фактор позначено як імпульсивність.

Позитивний полюс четвертого фактора (15,02%) утворюють прямі зв'язки зі змінними «Комунікабельний» (0,90) та «Самостійний» (0,84). Деяко уточнює позитивний полюс зв'язок зі змінною «Ініціативний» (0,36). Негативний полюс позначає зворотний зв'язок зі змінною «Доброзичливий (ворожий)» (-0,86). Цей фактор було позначено як експансивність. Наявність цього фактора ще раз підкреслює висловлювану вище думку, що тип іміджу $V_{\text{Вато1}}$ («експансивний») є раціональної проекцією щодо цього типу – $P_{\text{Вато1}}$ («поступливий»).

У табл. 6 наведено факторну структуру типу іміджу $P_{\text{Вато2}}$ – «некритично моральний».

Таблиця 6

Факторна структура типу «некритично моральний» ($P_{\text{Вато2}}$)

Змінні	Фактори			
	1	2	3	4
Суспільно спрямований (егоїстично спрямований)	0,70	0,18	0,15	0,15
Безкорисливий (егоїстичний)	0,10	0,02	-0,09	0,81
Справедливий (несправедливий)	0,75	0,23	0,08	-0,02
Рішучий (нерішучий)	-0,03	0,80	0,09	0,35
Сміливий (боягузливий)	0,27	0,75	0,09	-0,17
Ерудований (обмежене мислення)	0,09	0,10	0,24	0,75
Спостережливий (неспостережливий)	0,26	0,73	0,20	0,05
Ввічливий (грубий)	0,72	-0,01	0,35	-0,11
Співчутливий (байдужий)	0,70	-0,06	0,14	0,22
Чесний (безчесний)	0,71	0,22	0,12	0,01
Діяльний (пасивний)	0,21	0,17	0,82	0,10
Ініціативний (інертний)	0,17	0,14	0,83	0,04
Доброзичливий (ворожий)	0,75	0,16	0,00	0,08

Ця факторна структура описує 65,01% дисперсії ознак.

Перший фактор (25,87%) позитивно корелює зі змінними «Справедливий» (0,75), «Доброзичливий» (0,75), «Ввічливий» (0,72), «Чесний» (0,71), «Суспільно спрямований» (0,70), «Співчутливий» (0,70). Цей фактор позначено так, як високоморальний, такий, що дотримується норм моралі у стосунках з оточенням.

Другий фактор (14,94%) позитивно корелює зі змінними «Рішучий» (0,80), «Сміливий» (0,75), «Спостережливий» (0,73). Цей фактор позначено як вольовий, здатний до реальних активних дій (ураховує обставини їх реалізації).

Третій фактор (12,89%) позитивно корелює зі змінними «Ініціативний» (0,83) та «Діяльний» (0,82). Певному уточненню змісту цього фактора сприяє позитивна кореляція зі змінними «Ввічливий» (0,35) та «Ерудований» (0,24). Цей фактор проінтерпретовано як високоактивний, але такий, що у своїй активності не виходить за завдані межі, встановлені нормами.

Четвертий фактор (11,31%) позитивно корелює зі змінними «Безкорисливий» (0,81), «Ерудований» (0,75). Певному уточненню цього фактору сприяють позитивні середні зв'язки зі змінною «Рішучий» (0,35). Негативний полюс цього фактора умовно позначається зворотним зв'язком зі змінною «Сміливий (боягузливий)» (-0,17). Цей фактор проінтерпретовано як непідкупний (бореться за ідею, а не за гроші).

Як бачимо, ця факторна структура впевнено рисує нам образ високоморального військовослужбовця.

У нижченаведеній табл. 7 представлено результати факторизації оцінок рис, що описують тип іміджу $I_{\text{Вато1}}$ – «адаптивний».

Ця факторна структура описує 67,70% дисперсії ознак.

Перший фактор (19,52%) позитивно корелює зі змінними «Самостійний» (0,79), «Упевнений у собі» (0,75) та «Ініціативний» (0,70).

Цей фактор було позначено так, як здатний бути джерелом власної активності.

Зміст другого фактора (17,98%) визначають позитивні зв'язки зі змінними «Тактовний» (0,89) та «Культурний» (0,89). Цей фактор позначено як тактовний, такий, що знає і дотримується суспільно прийнятих норм взаємодії.

Третій фактор (15,31%) позитивно корелює зі змінними «Наполегливий» (0,83) та «Життєрадісний» (0,82). Цей фактор позначено як «той, що прагне успіху» (досягнення поставлених цілей).

Зміст четвертого фактора (14,89%) визначають позитивні зв'язки зі змінними «Сором'язливий» (0,79) та «Довірливий» (0,75). Негативний полюс позначає зворотний зв'язок зі змінною «Упевнений у собі» (-0,22). Цей фактор позначено як «не схильний зловживати власними повноваженнями».

Як бачимо, в ідеальному типі іміджу, позначеному як адаптивний, рисується образ здатного до самостійної організації власної активності, спрямованого на результат (успіх), тактовного, не експансивного військовослужбовця.

У табл. 8 наведено факторну структуру типу іміджу $I_{\text{Вато2}}$ – «людина обов'язку».

Ця факторна структура описує 76,98% дисперсії ознак.

Перший фактор (21,20%) позитивно корелює зі змінними «Ввічливий» (0,82), «Доброзичливий» (0,82) та «Грамотний». Цей фактор проінтерпретовано як орієнтований на дотримання норм (моральних, професійних).

Позитивний полюс другого фактора (20,20%) визначають прямі зв'язки зі змінними «Комунікабельний» (0,84) та «Справедливий» (0,77). Негативний полюс визначає значний зворотний зв'язок зі змінною «Ерудований (обмежене мислення)» (-0,80). Цей фактор позначено як «той, що прагне досягати справедливості, попри все, навіть попри здоровий глузд».

Таблиця 7

Факторна структура типу іміджу «адаптивний» ($I_{\text{Вато1}}$)

Змінні	Фактори			
	1	2	3	4
Наполегливий (слабовольний)	0,12	-0,03	0,83	-0,12
Культурний (безкультурний)	0,05	0,89	0,05	-0,06
Сором'язливий (нескромний)	0,22	0,02	-0,01	0,79
Самостійний (несамостійний)	0,79	0,06	0,03	0,13
Упевнений у собі (неупевнений у собі)	0,75	-0,02	0,09	-0,22
Життєрадісний (апатичний)	-0,01	0,14	0,82	0,17
Ініціативний (інертний)	0,70	0,12	0,03	0,20
Тактовний (безтактний)	0,09	0,89	0,06	-0,05
Довірливий (підозріливий)	-0,08	-0,11	0,05	0,75

Факторна структура типу іміджу «людина обов'язку» ($I_{\text{Вато2}}$)

Змінні	Фактори			
	1	2	3	4
Справедливий (несправедливий)	0,25	0,77	0,00	0,09
Наполегливий (слабовольний)	0,27	-0,01	-0,48	0,78
Ерудований (обмежене мислення)	0,27	-0,80	0,10	0,35
Грамотний (безграмотний)	0,73	0,04	-0,23	-0,20
Увічливий (грубий)	0,82	0,14	-0,03	0,03
Співчутливий (байдужий)	-0,11	0,18	0,82	-0,28
Охайний (недбалий)	-0,15	0,12	0,07	0,86
Комунікабельний (замкнутий)	0,07	0,84	0,19	0,29
Довірливий (підозріливий)	-0,04	-0,08	0,90	0,11
Доброзичливий (ворожий)	0,82	-0,07	0,02	0,15

Третій фактор (18,20%) позитивно корелює зі змінними «Довірливий» (0,90) та «Співчутливий» (0,82). Негативний полюс цього фактора позначає зворотна кореляція зі змінною «Наполегливий (слабовольний)» (-0,48). Цей фактор було позначено як щиросердний.

Четвертий фактор (17,38%) позитивно корелює зі змінними «Охайний» (0,86) та «Наполегливий» (0,78). Певному уточненню цього фактора сприяють помірні прямі зв'язки зі змінною «Ерудований» (0,35). Негативний полюс цього фактора умовно позначається зворотною кореляцією зі змінною «Співчутливий (байдужий)» (-0,28). Цей фактор позначено як педантичність, яка виявляється як у вибагливості до свого зовнішнього вигляду, так і у прагненні притримуватися запланованого перебігу дій і алгоритму прийняття рішень. Це прагнення дотримуватися заданого шаблона певною

мірою протистоїть емоційності військовослужбовця, ґрунтується на його здатності контролювати свої емоційні вияви.

У табл. 9 наведено факторну структуру типу іміджу $V_{\text{Вато1}}$ – «експансивно-агресивний».

Ця факторна структура опису 87,29% дисперсії ознак.

Перший фактор (21,68%) позитивно корелює зі змінними «Співчутливий» (0,91), «Діяльний» (0,90), «Доброзичливий» (0,87) та «Життєрадісний» (0,87). Уточнюють зміст цього фактора слабкі кореляції зі змінними «Сміливий (боягузливий)» (-0,24), «Високий інтелект (низький інтелект)» (-0,14), «Ініціативний (інертний)» (-0,13). Цей фактор проінтерпретовано як «такий, що проектує свої переживання на інших».

Другий фактор (20,75%) позитивно корелює зі змінними «Привабливий» (0,91),

Таблиця 9

Факторна структура типу «експансивно-агресивний» ($V_{\text{Вато1}}$)

Змінні	Фактори				
	1	2	3	4	5
Користолюбний (безкорисливий)	-0,10	0,02	0,86	-0,24	-0,20
Незворушливий (дратівливий)	0,35	-0,13	0,01	-0,08	0,87
Рішучий (нерішучий)	-0,05	0,13	-0,62	0,71	-0,09
Сміливий (боягузливий)	-0,24	-0,08	-0,02	0,93	0,08
Високий інтелект (низький інтелект)	-0,14	-0,04	0,00	-0,09	0,97
Грамотний (безграмотний)	-0,10	-0,05	0,90	0,26	0,14
Увічливий (грубий)	0,02	0,82	-0,24	0,01	0,10
Співчутливий (байдужий)	0,91	0,23	-0,04	0,07	0,00
Сором'язливий (нескромний)	0,01	0,83	-0,06	-0,19	0,15
Самостійний (несамостійний)	0,36	-0,41	0,80	0,03	0,03
Життєрадісний (апатичний)	0,84	0,07	-0,02	-0,28	0,12
Діяльний (пасивний)	0,90	-0,04	0,19	-0,11	-0,13
Ініціативний (інертний)	-0,13	-0,23	0,18	0,81	-0,31
Привабливий (відштовхуючий)	0,11	0,91	-0,13	-0,03	-0,21
Довірливий (підозріливий)	0,03	0,89	0,16	-0,01	-0,34
Доброзичливий (ворожий)	0,87	-0,09	-0,13	-0,13	0,17

«Довірливий» (0,89), «Сором'язливий» (0,83), «Ввічливий» (0,82). Негативний полюс цього фактора задає зворотна кореляція зі змінною «Самостійний (несамостійний)» (-0,41). Цей фактор проінтерпретовано як «вимушено толерантний, такий, що виявляє терпимість до думок інших, повагу, але не за власним покликом, а на вимогу керівництва або прагнучи не провокувати ситуацію».

Третій фактор (17,24%) позитивно корелює зі змінними «Грамотний» (0,90), «Користолюбний» (0,86) та «Самостійний» (0,80). Негативний полюс цього фактора позначає зворотна кореляція зі змінною «Рішучий (нерішучий)» (-0,62). Цей фактор проінтерпретовано як «зосереджений на захисті власних інтересів (матеріальних, прав та свобод)».

Четвертий (14,39%) позитивно корелює зі змінними «Сміливий» (0,93), «Ініціативний» (0,81) та «Рішучий» (0,71). Негативний полюс цього фактора позначає зворотний зв'язок зі змінною «Життєрадісний (апатичний)» (-0,28). Цей фактор позначено як вольовий, напружений.

П'ятий фактор (13,27%) позитивно корелює зі змінною «Високий інтелект» (0,97), «Незворушливий» (0,87). Негативний полюс цього фактора позначають зворотні зв'язки зі змінними «Довірливий (підозріливий)» (-0,34) та «Ініціативний (інертний)» (-0,31). Цей фактор проінтерпретовано як «зверхнє ставлення до оточення (зарозумілість)».

Характеризуючи цей тип іміджу, зазначимо, що його структура також дозволяє припустити, що мова ведеться саме про фрустрованих (психотрамованих) військовослужбовців, які в результаті сильного впливу емоційно виснажені, напружені, схильні нав'язувати свої цінності, чутливі до впливів на їхнє «Его», широко використовують захисні механізми (раціональної проекції, зверхнього ставлення тощо).

У табл. 10 наведено результати факторизації оцінок рис військовослужбовців, що описують тип іміджу $V_{\text{Вато2}}$ – «проективно-раціоналізований».

Наведена факторна структура описує 75,74% дисперсії ознак.

Перший фактор (32,03%) позитивно корелює зі змінними «Справедливий» (0,84), «Суспільно спрямований» (0,82), «Чесний» (0,77), «Працьовитий» (0,73) та «Охайний» (0,73). Цей фактор позначено як розвинуте почуття гідності – «чистота» (відсутність бруду) в стосунках і в зовнішньому вигляді, прагнення «відбілитися».

Зміст другого фактора (22,47%) визначають позитивні кореляції зі змінними «Наполегливий (слабовольний)» (0,83), «Спостережливий» (0,83) та «Цілеспрямований» (0,74). Цей фактор позначено як здатність долати несприятливі обставини на шляху досягнення поставлених цілей.

Зміст третього фактора (10,77%) цілком визначається позитивною кореляцією зі змінною «Довірливий» (0,93). Негативний полюс цього фактора певною мірою позначається кореляцією зі змінною «Працьовитий (лінивий)» (-0,18). Цей фактор позначено як некритичний, такий, що не докладає зусилля для перевірки інформації.

Четвертий фактор (10,46%) позитивно корелює зі змінною «Безкорисливий» (0,97). Утім його негативний полюс позначається слабкою зворотною кореляцією зі змінною «Чесний (безчесний)» (-0,08). Зазначимо, що оцінка за змінною «Безкорисливий» ($4,03 \pm 1,82$) має 34 ранг. Цей фактор позначено як показна безкорисливість. Загалом, ставлення до змінної «безкорисливість» у військовослужбовців непросте, з одного боку, безкорисливість є начебто суспільно позитивною якістю, а з іншого – військовослужбовці прагнуть до гідного матеріального утримання. Це визначає певний конфлікт у прагненні бути суспільно прийнятними і прагненням до гідного утримання себе і своїх родин.

Показна моральність, безкорисливість, наполегливість і некритичність забезпечують захист самооцінки військовослужбовців.

Таблиця 10

Факторна структура типу іміджу «проективно-раціоналізований» ($V_{\text{Вато2}}$)

Змінні	Фактори			
	1	2	3	4
Суспільно спрямований (егоїстично спрямований)	0,82	0,04	0,09	0,15
Безкорисливий (користолюбний)	0,06	0,09	0,06	0,97
Справедливий (несправедливий)	0,84	0,18	0,03	0,10
Працьовитий (лінивий)	0,73	0,34	-0,18	0,02
Наполегливий (слабовольний)	0,17	0,83	0,12	0,00
Спостережливий (неспостережливий)	0,22	0,83	-0,02	-0,04
Чесний (безчесний)	0,77	0,22	0,28	-0,08
Цілеспрямований (нецілеспрямований)	0,25	0,74	0,04	0,22
Охайний (недбалий)	0,73	0,33	0,14	-0,06
Довірливий (підозріливий)	0,13	0,08	0,96	0,07

Таким чином, дослідження описів військовослужбовців у період проведення АТО/ООС показало, що більшість військовослужбовців схильні до створення соціально бажаного образу себе, вони високо оцінюють власні риси, очікуючи цього від цивільного населення. Утім ця соціальна бажаність має специфічні характеристики: військовослужбовці визнають, що від них очікують самостійності, спрямованості на результат, толерантності, поваги до особистого простору цивільних громадян, вони усвідомлюють, що цивільне населення не повною мірою задоволене їхнім моральним обліком і результатами дій. Для збереження високої самооцінки військовослужбовці використовують захисні механізми свідомості (раціональну проекцію, знецінення тощо). Зазначимо, що у частини військовослужбовців «образ Я, як професі-

онала» в результаті перебування в екстремальних ситуаціях зазнав повної фрустрації. Такі військовослужбовці вважають, що вони не впоралися з покладеними на них завданнями, продемонстрували свою слабкість, невитриманість, агресивність. Такі їхні дії дають підстави оцінювати їх як байдужих, зверхніх, напружених (не зовсім упевнених у своїх силах, таких, що не мають достатньо сил), на відміну від очікуваних від них моральності, щирості, прагнення бути справедливими і виконувати свій обов'язок – захищати цивільних.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воробйова І.В. Імідж працівника міліції як чинник розвитку правосвідомості громадян : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06 / Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Харків, 2007. 205 с.